

Dođru bilgi doğru kaynaktan alınır...

Kâtib Çelebi

FEZLEKE

[Osmanlı Tarihi (1000-1065/1591-1655)]

II

Neşre Hazırlayan
Zeynep AYCİBİN

ÇAMLICA

İstanbul 2016

Mezbûrun takrîri üzre*¹ leşker-i küffâr defter ile elli üç bin kadar nefer ve İskender Paşa 'askeri on bin kadar er idi. –*Kem min fi'etin kalîletin**²– fehvâsı bunda dahi zâhir oldu. Serdâr-ı mezbûru sonra Mere Hüseyin Paşa bin guruşluk hedâyâ ile ıtlâk idüp, hazîneye yüz bin guruş zarar eyledi diyü Peçuylu tahrîr ider.

Reften-i Donanma be-Gâret-i Mafrodonya (Manfredonia)

Bu sâlde Kapudan Halil Paşa, kırk pâre kadırğa ile Akdeniz'e çıkup A(na)varin (Navarino)'de gemi yağladıkdan sonra, Dıraç ve Firkate Limanı'ndan iki buğday gemisi alınup, re'îsleri delâleti ile ahşâm küffâr yakasına salup, sabâh namâzında Mafrodonya (Manfredonia) Kal'ası kurbında yar dibine vardılar. Ve hisâr halkı gâfil iken hücum idüp, ol gün taşra hisârı aldılar. Üçüncü günü iç kal'a dahi alınup gâret olundukdan sonra âteş virdiler. Bir mîkdâr esîr alınup, sâlim ü gânim beri cânibe rücû' olundu.

Âmeden-i Nefes Kulu

Şâh 'Abbâs tarafından "Nefes Kulu Bey" nâm elçi gelüp, Şâh'dan 'arz-ı hulûs idüp, dostluğa müte'allık umûrda bezl-i makdûr idüp, sulhda sâbit-kadem olduğun bildirüp, lâkin nâme getirmeyüp, mücerred ol tarafa intisâbı cihetinden şeref-i hâk-bûs-ı serîr-i a'lâyla teşrîf olunup gönderildi.

*¹ Kâtib Çelebi'nin burada, "mezbûrun takrîri üzre" demekle kimi kasdettiği belli değildir. Bu konuyu kaleme alırken müellifin yararlandığı kaynağın *Peçuylu Târîhi* olduğunu biliyoruz. *Peçuylu Târîhi*'ne baktığımızda, Kâtib Çelebi'nin "mezbûrun takrîri üzre" diyerek naklettiği bilginin kaynağının, savaş sırasında ele geçirilen tutsaklar olduğunu görüyoruz: "Melâ'in-i mezbûrenin kendi takrîrleri üzre ..." (II, 373-374). Ayrıca burada, Peçuylu'nun ifadesindeki çoğulluğun, Kâtib Çelebi tarafından tekile çevrilerek aktarılmış olması dikkat çekmektedir. *Peçuylu Târîhi*'ndeki ifade çoğuldur çünkü orada Leh başserdarının ölü olarak ele geçirildiğine dair bilgi yoktur. Peçuylu hem başserdarın hem de ikinci serdarın zincire vurularak padişah huzuruna gönderildiğini söylemektedir. Dolayısıyla, düşmanın savaş sırasındaki mevcudu ile ilgili olarak bilgi verirken, "melâ'in-i mezbûrenin kendi takrîrleri üzre" şeklinde çoğul ifade kullanmıştır. Kâtib Çelebi ise başserdarın öldüğünü ve padişah huzuruna gönderilenin sadece ikinci serdar olduğunu bildirdiğinden dolayı, onun anlatımındaki ifade, "mezbûrun takrîri üzre" şeklinde tekillik içermektedir.

*² کم من فئة قليلة = "Nice az sayıda birlik (Allah'n izniyle çok sayıda birlik) yenmiştir.", *Kur'ân*, Bakara, 2/249.

Mefhûm-ı Mektûb-ı İmparator

Nemçe Çasarı Ferdinandos (Ferdinand II), Belğirad Kâdîsı Hâbîl Efendi'ye mektûb gönderüp yazmış ki:

“Bizim hıdmetkârimiz Çerezgal (Cesare Gallo)'i Âsîtâne'ye gönderdim ki sipâriş olunan her ne ise bî-tekellûf söyleye. Devletlü ve ‘azametlü, her işe kâdir İslâm Pâdişâhı Sultân ‘Osmân hazretlerine -ki öte yaka ve beri yakanın pâdişâhidir- aramızda olan eyü barışığı [166b] muhkem tutmak için -ki bizim tarafımızda dahi mu‘teber tutulmuşdur- mezbûr Çerezgal (Cesare Gallo)'den ne söz işidirseniz sahîh i‘tikâd idin. Bu mektûbumuz Milâd'ın bin altı yüz yirmi aprilinin on birinde, Beç (Bécs/Wien) Kal‘ası'ndan¹ yazıldı. Ve biz Roma çasarı olalı bir yıl² ve Macar kiralı olalı iki yıl ve Çeh pâdişâhı olalı üç yıldır.”

Mektûb-ı mezbûr bu sâl recebinin yirmi altısında vârid oldu.

Feth-i Vaç (Vác) be-Dest-i Karakaş Paşa

Vezâretle Budun (Buda) muhâfazasında olan Karakaş Mehemed Paşa, Budun (Buda)'dan yukarı ve Tuna kenârında kûçe-bend-i memerr-i nâs olan Vaç (Vác) Kal‘ası'n -ki iltizâm-ı bâc ve harâcı her sene yüz yüke karîbdirmiftâh-ı tedbîr-i dil-pezîr ile feth eyleyüp zamîme-i Memâlik-i mahrûse kıldı. Ve bir tarîkla ahz itdiği şurût-ı sulha halel vormeyüp, öte taraftan zabt olunan ba‘zı mevâdda bedel tutuldu. Çasar dahi nâ-çâr tegâfûl idüp, Budun (Buda)'a kurb-ı civârı sebebiyle mukayyed olmadı.

Teshîr-i Habeş

Habeş halkı, beylerbeyileri Mahmûd Paşa'yı katl eyleyüp câdde-i itâ‘atden inhirâf göstermişler idi. Serkeşlerinin başı kesilüp müceddeden teshîr olundu.

Vefeyât

el-Mevlâ ‘Ali Belğradî:

Hâce Sa‘deddîn Efendi'den mülâzım ve medârisde ifâdeye ‘âzim olup, Yıldırım Hân müderrisi iken yirmi dokuz cumâdelûlâsında vefât itdi.

¹ kal‘asından A : kal‘asında N.

² bir yıl A : – N.

Mevlânâ-yı merkûm ser-çeşme-i envâ'-i 'ulûm, ekser-i fûnûnda fâ'ik, mollâ dimeğe lâyyık idi. Şeyh 'Ali Makdisî'den ba'zı 'ulûm-ı garîbe görmüşidi. Âsâr-ı kaleminden *Şerh-i Sirâciyye-i Mollâ'ya**¹ hâşiyesi ve ferâ'izde müstakill metni vardır.

el-Mevlâ Mehemed Tabîb Bey-zâde:

Ümerâdan birinin ferzendidir. Tahsîl-i meleke-i isti'dâd itdikden sonra tarîk-ı 'ilme sâlik olup, ba'zı emrâz-ı müzmineye ibtilâ hasebi ile fenn-i tıbbâ iştiğâl idüp, kabîliyyet şânı olmağla ol fennin mukaddem-i erkânı olmuşidi. Giderek etebbâ-i hâssa zümresine iltihâk ve ahz-ı vazîfe-i istihkâk itmişidi. Riyâset-i etebbâ münhall oldukda tahallûfünden dil-gîr olup, tarîkını tahvîl ve kapucubaşılık mansıbı ile 'umde-i âmâlin rikâb-ı hümâyûn hıdmetine ta'vîl eyleyüp, sonra yüz yirmi akça ile mütekâ'id olmuşidi. Bin yirmi dokuz evâhırında 'ömrü âhır oldu.

Mahdûm-ı merkûm 'umde-i mutatabbibân-ı Rum, mizâc-gîr-i erkân-ı Dîvân, fenn-i nabızda müşârun-ileyh bi'l-benân tabîb iken, muhtâc-ı 'ilâc, nâzik-tab' ve za'if-mizâc idi. Âsâr-ı kaleminden fenn-i tıbbâ *Ravzatü'l-asıhhâ* nâm te'lîfi vardır. 'Ulemâ-i 'asr takrîz eylemişler idi.

Öküz Mehemed Paşa:

İstanbul'da Karagümrüğü kurbında "Kara Hasan" dirler bir öküz na'ibandinın oğlu iken Harem-i hâssa girüp yoluyla silahdâr oldukdan sonra, on altı zilhiccesinde Yemenli Hasan Paşa yerine Mısır-ı Kâhire hükûmeti virilmişidi. Mısır kulunun eşkiyâsını kırıp talebeyi men' eyleyüp hayli memdûh-ı sülûk itdi. Yirmi şevvâlinde Âsitâne'ye gelüp dâmâd-ı Pâdişâhî oldu. Yirmi birde Halîl Paşa yerine kapudanlık virildi. Yirmi iki hılâlinde vezîr-i sâni olup, yirmi üç ramazânında Nasûh Paşa yerine vezîr-i a'zam oldu. Serdâr olup Revân'ı muhâsara itmişidi. Fetih müyesser olmayup, Haleb'e geldikde ma'zûl oldu. Ba'dehû, Sûfî Mehemed Paşa yerine kâ'im-makâm olup, yirmi sekizde girü vezîr-i a'zam ve yirmi dokuz evâ'ilinde Haleb Eyâleti'ne nefy ile pür-gam oldu. Haleb'e varınca istîlâ-i gumûm u hümûmdan

*¹ Eserin tam adı, *Şerhu'l-Ferâ'izi's-Sirâciyye* olup Mollâ Fenârî'ye aittir. Muhammed b. Muhammed es-Secâvendî'nin *el-Ferâ'izü's-Sirâciyye* adlı İslâm miras hukukuna dair eserinin en güzel şerhlerinden biridir (Ferhat Koca, "Ferâizü's-Sirâciyye", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 367-368).